

عدالت در انگلستان

طریقه رسیدگی حقوقی

(۷)

قبل از بحث راجع به طریقه رسیدگی حقوقی فعلی لازم است این نکته تذکر داده شود که، استفاده از ژوری در رسیدگیهای حقوقی سابقاً معمول و متداول بوده، لیکن امروزه جز در موارد بسیار نادری از آن استفاده نمیشود و بهمین جهت از بیان مطلب در خصوص ژوری، در این جا، صرفنظر میگردد.

در سیستم رسیدگی حقوقی در انگلستان لازم است که، قبل از تشکیل جلسه محاکمه، موضوع نزاع و دلایل طرفین برای قاضی دادگاه روشن گردد؛ و بدین منظور سولیسیترها (وکلاء مشاور) معمولاً جریان مقدماتی پرونده را بعهدہ دارند، و غالباً با باریسترها (وکلاء مدافع) مربوطه، که در هر مورد خودشان انتخاب می کنند، مشورت لازم را در انجام تبادل لوایح بعمل می آورند.

پس از طرح دعوی تبادل لوایح بعمل می آید که منظور واقعی از آن آشنائی طرفین به ادعا و دلایل یکدیگر است. نکته جالب توجهی که در مرحله تبادل لوایح ممکن است پیش آید آن است که دادگاه غالباً بتقاضای یکی از طرفین قراری صادر می نماید که بموجب آن قرار طرف دیگر ملزم است بسؤالاتی پاسخ دهد و یا اسنادی را که در اختیار دارد برای ملاحظه ابراز کند.

جریان مقدماتی پرونده و دفاع در دادگاه فقط قسمتی از اسوری است که در جریان دادرسی باید انجام گیرد. مهمترین قسمتهای مقدماتی همانا تهیه دلایل لازم است. در انگلستان سنگینی این بار بدوش سولیسترها گذارده شده که ضمن آن انجام مصاحبه با شهود و انتخاب مناسبترین آنها را نیز بعهدہ دارند و معمولاً کلیه اظهارات شهود را یادداشت می نمایند. در بعضی موارد مراجعه بسه کارشناس ضرورت می یابد که در این صورت نیز سولیسیترها اقدامات لازم را در مراجعه به کارشناس بعمل می آورند و سپس کلیه دلایل و خلاصه جریان و واقعیت دعوی را با رونوشت اسناد و اظهارات شهود در جزوه ای تهیه و برای وکیل مدافعی

(باریستر) که خود انتخاب میکند ارسال میدارند (۱). وکیل مدافع دستورات لازم را در مورد شهود به وکیل مشاور میدهد و شهودی را که باید در دادگاه حاضر شوند از بین شهود دیگر انتخاب می‌نماید. وکیل مشاور اقدامات لازم را با تهیه وسایل در مورد شهود بعمل می‌آورد و مخارج لازمه را در این خصوص پرداخت می‌کند. بعضی از شهود مجاناً برای انجام شهادت حاضر می‌گردند و برخی با قید پرداخت مخارجشان و در بعضی موارد شهود بدستور دادگاه و با قید الزام به حضور (۲) بدادگاه دعوت می‌شوند.

روز محاکمه، که میتوان آن را نقطه اوج سیر رسیدگی نام نهاد، دارای اهمیت فوق‌العاده ایست که در آن تمام پرونده و جزئیات آن مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. در طریقه ایکه امروز معمول به دادگاههای انگلستان است وکیل خواهان با بیان خلاصه دعوی پرونده را مطرح و موضوعات و وقایع را یک بیک بیان و تشریح نموده و موارد تاریک پرونده را روشن می‌سازد، سپس شهود خواهان استماع میشوند و در صورتیکه خواننده مایل به اقامه شهود باشد شهود او نیز استماع می‌گردد و وکیل خواننده نیز دلایل و استدلالات خود را بیان می‌نماید و در این صورت آخرین مهلت با وکیل خواهان خواهد بود زیرا که ممکن است در مورد مطالب خواننده اظهاراتی داشته باشد. دادگاه پس از ختم مدافعات حکم قضیه را صادر می‌نماید و در بعضی موارد صدور حکم را موکول به مطالعات بیشتری می‌کند و مخارج دعوی را نیز بموجب قرار صادر می‌نماید.

از جمله شاهکارهای سیستم قضائی انگلستان آن است که کنترل قوه مجریه و قوه مقننه، در صورتیکه اقدامات آنها مخالف حقوق اساسی باشد، در اختیار دادگاهها و قضات گذارده شده، و کلیه شکایات مطروحه علیه دولت و یا مؤسسات و اشخاص و مستخدمین وابسته بدولت، راجع بوظایف آنها، توسط دادگاه رسیدگی و با قراردائی که قاضی در این خصوص صادر مینماید از حقوق اشخاص، در مقابل تجاوزات قوای دیگر، کاملاً حمایت میکند.

برای توضیح این سیستم لازم است متذکر گردد که قوه مجریه غالباً تمایل دارد که برای انجام وظیفه خود بنحوبهتر، دارای اختیارات وسیعی باشد و

۱ - to prepare the Brief.

۲ - Subpoena

علاقه مفراط به انجام خدمت بیشتری ممکن است، مؤسسات و تشکیلات دولت و شهرداریها را تشویق به عدم رعایت حقوق افراد نماید، و یا احتمالاً در بعضی موارد به حقوق اشخاص تخطی و تجاوز شود، و یا اتفاقاً مؤسسه‌ای که وابسته بدولت است در انجام وظیفه خود قصور کند، و یا دادگاههای مآدود حدود صلاحیت خود را در باره رسیدگی باسری فراموش نمایند، و قوه مقننه نیز ممکن است در بعضی موارد قوانینی بگذرانند که بزعم قضات با حقوق اساسی انگلستان منافات داشته باشد. در کلیه این قبیل موارد لازم است دستگاه کنترلی در حکومت وجود داشته باشد که باین قبیل شکایات رسیدگی کند (۱) در انگلستان قضات دادگاههای عالی این کنترل را بعهده دارند. علت این امر آن است که در این کشور قضات در طول تاریخ بقدری شایستگی و ورزیدگی از خود نشان داده‌اند که سنت‌های پر ارج گذشته وظیفه این کنترل را بعهده قضات گذارده و آنها نیز بخوبی از عهده این کنترل بر آمده‌اند. راجع به مسئله حمایت افراد در مقابل تجاوزات حکومتها و بالعکس قضات انگلستان نقش حساسی را ایفاء نموده‌اند و بطوریکه از استادم بخاطر دارم قضات در این مورد در طول تاریخ نقش تراز و داری را ایفاء کرده‌اند که برای ایجاد تعادل کفه‌ها را با سنگهای عقل و تدبیر سبک و سنگین سی کند. در هر زمان که حکومت قوی و ملت ضعیف بوده قضات جانب ملت را گرفته و بالعکس هر وقت که حکومتها بعلت ضعف و سستی احتیاج بحمايت در مقابل زور ملت داشته‌اند قضات شاهنگ عدالت را برفع حکومت سوق داده‌اند و با این کنترل تعادلی بین قوای سه‌گانه ایجاد کرده‌اند.

چنانکه فوقاً گذشت برای اعمال این کنترل سیستم انگلستان وسائل ومقرراتی در اختیار قضات خود گذارده که آنها در موقع لزوم، با صدور قرار، تعادل بین قوا را برقرار، و ضمن آن حقوق افراد و اشخاص را، حین تصادم این قوی، حفظ و آنها را سالم و سلامت از سهلکه بدرسی کنند. وسائل مزبور عبارت از چهار نوع قرار است که ذیلا مورد بحث قرار می‌گیرند.

۱ - ممالک و سیستم‌های مختلف حقوقی برای رسیدگی باین گونه مسائل طرق مختلفی اندیشیده و دستگاه‌ها و وسائل مختلفی تهیه کرده‌اند در آمریکا کنکره وظیفه و اختیار تشخیص مطابقت قانون را با قانون اساسی (Constitutionality) دارد - در فرانسه شورای دولتی و در سوئیس تریبونال فدرال و در ایران شورای دولتی که قانون آن تصویب و متأسفانه تاکنون تشکیل نگردیده است.

۱ - قرار آزادی شخصی بازداشت و یا زندانی شده (۱) هیپاس کورپوس بموجب این قرار داد گاه نسبت به قانونی بودن بازداشت و توقیف و یا زندانی شدن اشخاص تحقیق و دستور آزادی اشخاصی را که خلاف قانون بازداشت و یا زندانی شده‌اند صادر و اعلام میدارد.

۲ - مانداموس (۲) - قرار است که توسط داد گاه صادر و دستگامهای اداره عمومی و اشخاص وابسته بآن دستگامها را ملزم به انجام وظیفه محوله بآنها می‌کند، و نیز داد گاههای پائین را ملزم به رعایت مقررات و وظایف خود می‌نماید؛ چنانکه شهرداری ناحیه ممکن است بموجب قرار ملزم به اخذ و جمع‌آوری عوارضی شود که مقامات صلاحیتدار آن را وضع نموده‌اند، و یا داد گاه مادون (صلحیه) مجبور به رسیدگی به دعوائی گردد که از رسیدگی بآن استناع نموده است.

۳ - قرار ممنوعیت (۳) - این قرار معمولاً بطرفیت یک داد گاه مادون (صلحیه) صادر و داد گاه را از ادامه رسیدگی به پرونده‌ای بعلت عدم صلاحیت و امثال آن ممنوع میسازد.

۴ - قرار دستور تجدیدنظر (۴) سرتیوراری - هدف این قرار نیز رسیدگی‌های داد گاههای مادون است، لیکن در این مورد رسیدگی داد گاههای مادون خاتمه یافته و صدور این قرار بمنظور تجویز تجدیدنظر نسبت به حکم صادره از داد گاه مادون است، که در مورد عدم صلاحیت داد گاههای مادون حکم در داد گاههای عالی ابطال میگردد. هر گاه رسیدگی اصلی داخل در صلاحیت داد گاه مادون بوده لیکن بجهاتی رسیدگی در آن داد گاه رضایت بخش نباشد و یا مصلحت پرونده اقتضای طرح در داد گاههای عالی را داشته باشد بموجب این قرار دستور رسیدگی در داد گاه عالی صادر می‌گردد، و یا مثلاً هر گاه رسیدگی به پرونده‌ای در استان و یا شهرستان مربوطه برخلاف مصلحت و یا مخالف عدالت باشد داد گاه بموجب این قرار رسیدگی بآن دعوی را به محل دیگری احاله میکند. چنانکه در دعاوی انتخاباتی، که بر حسب تصادف در شهرها مطرح میشود، ژوری قضیه را برای خود روشن و حل شده تلقی نموده و چون اعضاء ژوری از سردمان همان محل هستند، یک سابقه ذهنی

۱ - The Writ of Habeas Corpus

۲ - Mandamus

۳ - Prohibition

۴ - Certiorari

از واقعیت اسر و حقیقت قضیه در مغز آنها ایجاد شده و مدت‌ها قبل از اینکه بعنوان ژوری انتخاب شوند و قبل از استماع دلائل متهم ، اعضاء ژوری تصمیم قبلی خود را اتخاذ نموده و بر آنچه بعداً نظر خواهند داد قبلاً صحه گذارده‌اند ، و این طریقه رسیدگی ممکن است بزبان متهم تمام شود ؛ از این رو احاله پرونده به محل دیگر معمولاً بلحاظ رعایت حال متهم است چنانکه در مورد پرونده‌ای که پروفیسور لوئیز و کشیش والنٹین و ویلیامز متهم به آتش زدن فرودگاه نظامی شده و مدعی بودند این عمل را بخاطر حفظ تمدن سرزمین خود (ولش) و استقرار مذهب در ولز سرتکب گردیده‌اند ژوری دادگاه جنائی محل مخالف اتهام بود و نتیجتاً دادگاه موفق به اخذ تصمیم و تعیین مجازات نگردید . دادگاه عالی (شهرستان) بموجب قراری فرمان محاکمه مجددی را در دادگاه جنائی مرکز در لندن صادر نمود که در آن یک ژوری لندنی که نظریات ژوری ولزی مورد قبولش نبود متهمین را مجرم دانست در مواردیکه حکم دادگاه مادون در امر جزائی شامل مجازاتی بیش از حداکثر جزای مربوطه باشد و یا معلوم شود که بین متهم و یکی از افرادیکه برای رسیدگی از بین مردم انتخاب شده‌اند تضاد منافع مالی وجود داشته ، در چنین صورتی تجدید نظر قضائی از طریق سرتیوراری بعمل می‌آید .

گرچه دو نوع قرار مانند اسوس و سرتیوراری مخصوص مواردی هستند که دادگاه مادون از صلاحیت خود تجاوز کرده باشد مع هذا کنترل سراج دیگری نیز که وظائف آنها یک نوع رسیدگی قضائی است با بکار بردن این دو قرار صورت می‌گیرد ، و هر جا که دستگاهی حق رسیدگی به حقوق افراد را داشته و یا عمل قضائی انجام دهد و در انجام وظائف خود از حدود اختیارات مفوضه تجاوز نماید مورد کنترل دادگاه عالی (شهرستان) قرار گرفته و این دادگاه با صدور قرارهای فوق از تجاوز او جلوگیری بعمل آورده و بدین نحو کنترل خود را بر این دستگاهها با حفظ و حمایت حقوق افراد اعمال میکنند ؛ با این وضع تصمیمات و نقشه‌های شورای محلی خارج از شهر دائر به بسط و توسعه و آبادانی محل و یا اجازه دائر کردن سینما از طرف شهرداری از اسوری است که ارتباط کاسل با مسائل و تصمیمات قضائی دارد و بنابراین میتوانند موضوع قرارهای فوق در دادگاههای عالی (شهرستان) باشند و در صورتیکه معلوم گردد تصمیمات متخذ در کمیسیون‌های مربوطه باین دستگاهها (مانند کمیسیون‌های حل اختلاف شهرداری) و یا دادگاههای حل

اختلاف مالیاتی در رسیدگی به حقوق افراد از اختیارات و صلاحیت خود تجاوز نموده‌اند دادگاه عالی (شهرستان) آن تصمیمات را ابطال می‌نماید. همچنین در صورتیکه این کمیسیون‌های مالیاتی و حل اختلاف شهرداری و امثال آن مرتکب اشتباه قضائی شوند و یا استدلال‌ات آنها که سبب تصمیمات است از نظر قانونی قابل قبول نباشد، دادگاه شهرستان با صدور قرار سرتیوراری تصمیمات آن دستگاهها را کان‌لم بکن اعلام می‌دارد، این قبیل دستگاهها باید رعایت اصول کلی عدالت را نیز بنمایند و از ضوابطی که بمنظور بسط عدالت وضع گردیده پیروی کنند مثلاً بنا بر اصل مسلم عدالت طبیعی که می‌گوید «هیچ کس نمی‌تواند قاضی ادعای خود باشد» افراد و دستگاههایی که خود ذینفع در قضیه مورد رسیدگی هستند ناچارند از ورود و رسیدگی بآن امر خودداری نمایند و یا بنا بر اصل دیگری که «هیچ یک از طرفین دعوی را نمی‌توان بدون دفاع محکوم کرد» این مراجع نیز حق ندارند بدون رعایت این اصل تصمیمی اتخاذ نمایند.

چنانکه ملاحظه می‌گردد، در سیستم حقوق انگلستان کنترل تصمیمات مؤسسات و دستگاههای قوه مجریه با دادگاههای عمومی است و این امر اهمیت دادگاهها را بخوبی آشکار می‌سازد و از طرفی میتوان اختیارات وسیع قضات و مقام آنها را در این سیستم درک نمود و در هر صورت این وضع نتیجه استقلال قضات و رأی صائب و متین آنان است.

در سیستم‌های دیگر اختیار این کنترل با دستگاههایی نظیر شورای دولتی در فرانسه و تریبونال فدرال در سوئیس و در آمریکا این کنترل بعهده کنگره واگذار شده است. ایران هنوز در انتظار تشکیل شورای دولتی است شورائی که قانون آن بتصویب رسیده است.